

Malmö högskola

Lärande och samhälle

Barn Unga Samhälle

Examensarbete

15 högskolepoäng, grundnivå

Barn i behov av särskilt stöd i förskolan

- Pedagogers tankar kring barn med särskilda behov

Children in need of special care in preschool

- Educatorsthoughts aboutchildren with special needs

Emma Nilsson
Cornelia Nilsson

Lärarexamen 210hp
Barndoms- och ungdomsvetenskap
2013-11-05

Examinator: Mia Karlsson
Handledare: Nils Andersson

Förord

Vi har båda två varit aktiva under arbetets gång, vi har haft ett bra samarbete. Detta har nämligen varit ett ämne som intresserat oss båda.

Vi vill tacka våra informanter samt vår handledare Nils Andersson på Malmö högskola för visat stöd och intresse.

Abstract

Vårt syfte med denna studie är att ta reda på pedagogers tolkningar av begreppet barn med särskilda behov, men även se skillnader mellan pedagogers föreställningar kring dessa barn inom förskolan. Vi vill undersöka hur pedagogerna beskriver resurser och stöd som finns på förskolorna, och därmed väcka tankar och idéer hos pedagoger inom specialpedagogik och för barn med särskilda behov.

Arbetet ger en översikt över kunskapsbakgrunden om barn i behov av särskilt stöd i förskolan med hjälp av kvalitativa intervjuer ville vi se följande:

- Hur beskriver pedagoger begreppet barn med särskilda behov?
- Hur ser pedagogerna på bemötandets betydelse för barn med särskilda behov?
- Hur pratar pedagogerna om stöd och resurser för barn med särskilda behov i förskolan?

Sammanfattningsvis pekar resultatet på att alla barn på något vis är i behov av särskilt stöd. Pedagogerna i förskolan ska bemöta barnen utifrån varje enskilt barns behov. Det är pedagogerna som ska anpassa sig efter barnen, inte tvärtom, detta kunde vi avläsa från våra intervjuer.

Nyckelord: Barn, bemötande, förskola, specialpedagogik, särskilt stöd.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	9
1.1 Styrdokument.....	9
2. Syfte och frågeställning.....	11
3. Kunskapsbakgrund	12
3.1 Vem är i behov av särskilt stöd?.....	12
3.2 Medicinska diagnoser	13
3.3 Specialpedagogik i förskolan.....	16
4. Metod	17
4.1 Datainsamlingsmetod	17
4.2 Urval	18
4.3 Genomförande	18
4.4 Bearbetning.....	19
4.5 Etiska övervägande.....	19
5. Resultat.....	20
5.1 Pedagogers tankar kring barn i behov av särskilt stöd.....	20
5.2 Pedagogers tankar om resurser och arbetssätt.....	21
5.3 Pedagogers tankar om diagnoser och barn i gråzonen	22
5.4 Pedagogers tankar om framtiden.....	23
6. Analys och diskussion	24
6.1 Diskussion	25
6.2 Slutsats	27
7. Sammanfattning	29
8. Referenslista	30

1. Inledning

I vår studie kan man läsa om att alla barn någon gång har, under sin förskoletid, varit i behov av särskilt stöd. Det kan vara i kortare perioder eller längre, beroende på behovet. Det kan till exempel vara ett barn med sämre motorik, som bara har behov av stöd en kortare tid, medan ett annat barn med till exempel utvecklingsstörning kan behöva stödet i princip hela sitt liv.

Vi vill med denna studie ta reda på hur pedagoger bemöter barn som har svårigheter och hur pedagogerna stödjer dessa barn. Vi anser att kunskap om barn i behov av särskilt stöd skulle varit obligatoriskt i förskolläraryrket, så att man redan från början har kunskaper om och kring dessa barn. Eftersom det är en kunskap som är så viktig i förståelsen för alla barns unika jag. Daniel Stern anser att vi idag vet "att barn inte är oskrivna blad när de kommer till världen. Barnet är någon, troligen redan i magen" (Brodin & Hylander 1997:21). Vi intresserar oss särskilt för vad som kan utgöra det särskilda stödet i förskolan. Vi har uppfattat det som att det har varit svårt att definiera, det talas kring ämnet som ett möjligt arbetssätt eller tips på fortsatt arbete. Det finns därmed ingen fast åtgärd för barn med särskilda behov. Det är detta viktiga arbete som vi vill undersöka, ett arbete som inte egentligen är ett arbete utan ett förhållningssätt.

1.1 Styrdokument

Man kan läsa i skollagen (2 kap. 3§) att förskolan och skolan ska utgå från varje barns behov. Man ska ge den omsorg och stöd som barnet kan behöva för att utvecklas (2 kap. 3§). Detta kan man även läsa om i *Läroplanen för förskolan 98* (Skolverket, 2010:5) att "barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar så att de utvecklas så långt som möjligt". Man kan även läsa i skollagen (2 kap. 9§) om att varje barn i behov av särskiltstöd ska få en plats i förskolan eller fritidshemmet.

3 kap. 3§ alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. (Skollagen)

Detta kan man även läsa om i *Läroplanen för förskolan 98* (Skolverket, 2010) att man ska respektera varje barns unika jag och dess olika förutsättningar och behov. Med detta sagt in-

nebär det att varje verksamhet och avdelning inte är den andra lik och att resurserna inte kan fördelas lika, då behovet kan se olika ut på olika platser.

Man kan läsa om barns rättigheter i *FN:s barnkonvention*, den tar upp att alla barn ska ha rätt att få sina behov tillfredsställda och det är staten som har det yttersta ansvaret för att detta följs, utefter fyra grundprinciper. De fyra grundprinciperna är:

1. Alla barn har lika värde.
2. Barnets bästa ska sättas i första rummet.
3. Alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling.
4. Alla barn ska ha inflytande över sina liv.

2. Syfte och frågeställning

Vårt syfte med denna studie är att undersöka pedagogers tolkningar av begreppet barn med särskilda behov, men även se skillnader mellan pedagogers föreställningar kring dessa barn inom förskolan. Vi vill undersöka hur pedagogerna beskriver resurser och stöd som finns på förskolorna, och därmed väcka tankar och idéer hos pedagoger inom specialpedagogik och för barn med särskilda behov.

De frågeställningar vi har använt oss av är:

1. Hur beskriver pedagoger begreppet barn med särskilda behov?
2. Hur ser pedagogerna på bemötandets betydelse för barn med särskilda behov?
3. Hur pratar pedagogerna om stöd och resurser för barn med särskilda behov i förskolan?

3. Kunskapsbakgrund

Någon definition av begreppet barn med särskilda behov eller barn i behov av särskilt stöd finns inte. Detta skriver även Eva Alerby (red.2006) i sin artikel *Skola för alla – vad innebär det?* från tidskriften *Insikt*, ”någon definition av begreppet finns inte” detta anser Alerby är mycket allvarligt eftersom den tolkning vi gör av begreppet har stor betydelse för hur vi uppfattar policy, forskning och praktik. Alerby (red. 2006) anser att dessa begrepp, så som barn med behov av särskilt stöd och barn i behov av särskilt stöd, är öppna för olika tolkningar. Alerby (red. 2006) skriver om vikten av att diskutera och reflektera över de begrepp och talesätt vi använder, för att få en djupare och bättre förståelse för det vi säger och gör.

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) är en samarbetsorganisation för 30 av världens rikaste länder, varav Sverige är ett av medlemsländerna. Denna organisation har en kommitté (Centre for Educational Research and Innovation) som arbetar speciellt med skolutvecklingsfrågor. De har länge forskat kring barn i behov av särskilt stöd och deras skolgång. I sin forskning har man kommit fram till en definition av just barn i behov av särskilt stöd. Den är uppdelad i tre kategorier och ser ut som följer:

- A. Elever med behov av särskilt stöd som har medicinskt/biologiska orsaker.
- B. Elever som har problem i sitt lärande eller beteende, som inte kan hänföras till kategori A eller C.
- C. Elever med behov av särskilt stöd som hör samman med socio- ekonomiska, kulturella och/eller språkliga faktorer (OECD, 131113).

Man kan därmed med hjälp av OECD:s definition av begreppet skapa sig en bild av vad barn i behov av särskilt stöd kan innebära.

3.1 Vem är i behov av särskilt stöd?

Precis som Bergqvist och Annebornm.fl. (1998:234) anser ska man först och främst tänka att ”ett barn med behov av särskilt stöd i första hand är ett barn med alla de behov som ett växande barn har”. Man kan även läsa i *Läroplanen för förskolan 1998* (Skolverket, 2010:) att ”alla barn behöver uppleva tillfredsställelsen att göra framsteg, övervinna svårigheter och vara delaktiga”. Detta innebär att Björck-Åkesson (2009:19-20) anser ”att förskolan ska anpassa verksamheten efter varje barns behov och att själva förskolevistelsen i sig kan vara ett generellt stöd för ett barn. Det finns emellertid inga

universella åtgärder som fungerar för alla barn, utan varje barn behöver stöd som är anpassat till hennes eller hans specifika behov av stöd”.

Samtidigt måste alla pedagoger reflektera över om barn är *i* behov av särskilt stöd eller om barn är *med* behov av särskilt stöd. Här menar Thimgren (2012) att ett barn *i* behov av särskilt stöd handlar om ett tillfälligt behov, där miljön spelar en stor roll, det är nämligen miljön som skapar behovet. Barn *med* särskilda behov handlar om barnet, då barnet är *med* behov av särskilt stöd på grund av en långvarig funktionsnedsättning. Thimgren (2012) anser även att varje barn har sina förutsättningar och de behöver stöd på olika sätt.

Man kan läsa i Sandberg och Norlings studie (2009:41) om ”förskolepersonalens definitioner av begreppet barn i behov av särskilt stöd är *relaterat till egenskaper hos barnet* likväl som till *förskoleavdelningens karaktär*”. Samtidigt skriver Lutz (2009:25) att begreppet normalitet kan definieras i förhållande till den miljö som barnet möter i vardagen. Detta menar även Björck-Åkesson (2009:20) att ”det är viktigt att personalen tar hänsyn till alla barns likheter och olikheter, och är uppmärksamma på vad i omgivningen som påverkar det enskilda barnet och hur det påverkas, samt hur omgivningen påverkar det enskilda barnet i det ömsesidiga samspelet”. Samtidigt skriver Sandberg och Norling (2009:41) i sin studie om att förskolepersonalen genom observationer av barns karaktärsdrag har skapat ”en bild av ett idealbarn som passar med organisatoriska mål och värderingar”. Ett idealbarn som förskolepersonalen kan ha användning av i granskning om ett barn är i behov av särskilt stöd.

3.2 Medicinska diagnoser

Kristian Lutz (2009:24) nämner i sin studie att det idag finns forskare inom sociologin som framför kritik emot klassificering, kategorisering och diagnostisering utifrån förutbestämda avvikelser. Lutz (2009:25) menar här att normalitet oftast ses som en brist hos barnet, men borde ses som ett begrepp som definieras utefter den miljön barnet utsätts för eller möter. Samtidigt menar Lutz (2009:42) att diagnoser kan ses som en avspegling av omgivningen.

Förskolans parametrar rörande barnens utveckling är inte uppbyggda kring konkreta/mätbara resultat, utan utgår snarare ifrån en föreställd normalutveckling, vilket i sin tur grundas i personalens gemensamma erfarenheter och teoretiska kunskap rörande barns utveckling. (Lutz 2009:104)

Eftersom Lutz (2009:41) även skriver att ”när steget tas att kategorisera någon som avvikan- de, samt att avvikelser definieras, kommer detta att innebära förändringar i relationen mellan individen och omgivningen”.

Vibecke Fleischer (2010:30) menar att en insats åt barn inte ska utgå ifrån diagnosen barnet fått, utan utifrån barnets funktionsnivå. Alltså vad barnet kan och vad barnet kan behöva för att komma vidare i sin utveckling. Fleischer (2010:30) anser även att ”när man utgår från det enskilda barnets funktionsnivå och inte från diagnosen betyder det att det inte finns någon bestämd, föreskriven åtgärd som passar alla barnen i diagnosgruppen”. Med andra ord ska perspektivet på och om barn ligga i att vi alla är olika och därmed kräver olika stöd, hjälpme- del och åtgärder för att utvecklas.

När det gäller åtgärder skriver Nilholm (2012:67) att ”av den svenska lagstiftningen framgår det att en elev som behöver ett särskilt stöd ska få ett åtgärdsprogram. Det ska utarbetas i samarbete mellan skolan, hemmet och eleven själv. Åtgärdsprogrammet ska vara en garant (sic!) för att eleven får det stöd hon/han behöver”. Olsson och Olsson (2007:131) menar på att man i samband med utredningar och i arbetet med åtgärder för barn med särskilda behov och barn med diagnoser, ska för barnets bästa kartlägga sin verksamhet utifrån tre nivåer. Det vill säga på individnivå, gruppnivå och organisationsnivå. De menar att dessa tre nivåer spelar stor roll i ett barns utveckling och lärande, då det rör sig om barnets starka och svaga sidor, gruppförutsättningarna och verksamhetens värdering och attityder (Olsson & Olsson, 2009:131-132). Det vill säga, som Jakobsson och Lundgren (2013:90) även skriver, att en diagnos kan ha stor betydelse för ”föräldrars och skolpersonalens förståelse, trygghet och för- hållningssätt men också som påtryckningsmedel för tilldelning av resurser”.

Samtidigt menar Jakobsson och Lundgren (2013:90) att det inte finns något bevis på att en diagnos, i större utsträckning, ger vägledning för det pedagogiska arbetet. Här anser Björck- Åkesson (2009:27) att ”en medicinsk diagnos betraktas som en bakgrundsfaktor som bara delvis kan förklara svårigheterna i utveckling och lärande”. Björck-Åkesson (2009:27) skriver även att en medicinsk diagnos inte kan användas som grund för pedagogiska metoder, det vill säga de åtgärder som används, och det betyder att dessa pedagogiska metoder aldrig kan ta bort en diagnos, dessa metoder skulle enbart fungera som hjälpmedel och reducera svårighe- terna. ”Ändå används diagnos som ett instrument för att bedöma barns behov av stöd och blir

en inträdesbiljett till resurser både för barnet och för de som finns i barnets vardagsmiljö” (Björck-Åkesson 2009:27).

Björck-Åkesson (2009:27) menar här att om man skulle utgå ifrån barnets diagnos skulle man troligtvis missa orsakerna som ligger bakom svårigheterna och diagnosen. Orsaker som kan handla om barnet, samspel och miljön, dessa orsaker har därefter olika åtgärder som kan användas för att ge barnet de bästa förutsättningarna för utveckling. ”Även om diagnosen blir en inträdesbiljett garanterar den långt ifrån att barnet får ett fullgott stöd” (Björck-Åkesson 2009:27). Samtidigt anser Jakobsson och Lundgren (2013:90) att ”kunskap om diagnoser kan emellertid utgöra ett värdefullt bidrag till förståelsen av uppkomna svårigheter, genom att peka på vad man bör vara speciellt uppmärksam på i det dagliga arbetet”.

Nordin-Hultman (2011:17) anser att det finns en ökande ”diagnostisk kultur” i förskolan och skolan i det svenska samhället, observationer och bedömningar av barn är idag en vardaglig syssla för pedagoger. Nordin-Hultman (2011:17) menar på att det har skapats en helhetssyn när det gäller bedömning av barn. Hon anser att man förr tittade på barnens intellektuella funktioner och traditionella inlärningsförmågor, men idag har den synen breddats då man även tittar på personlighet och barnens karaktär. Detta kan betraktas som känsligt att bedöma barn utifrån personlighet och karaktär. Jakobsson och Nilsson (2011:72) skriver att barnets självbild och självkänsla kan bli påverkade både positivt och negativt av att bli tillsatt en diagnos. De menar att diagnosen kan ge barnet en bekräftelse på sig själv att han/hon är annorlunda och inge en känsla av hopplöshet, känslan av att man inte duger och att det är fel på sig själv och inte omgivningen. Men en diagnos kan även hjälpa barnet att förstå sig själv och sina svårigheter, barnet får därigenom en klarare bild av sig själv (2011:72).

Förskolebarn, men också skolbarn, har alltså trätt in i en ny synlighet, in under en ny genomlysande blick. Frågan är vad dessa omfattande bedömningar och upprättande av individuella utvecklingsplaner betyder. Vad betyder det för ett barn att från en tidig ålder återkommande rikta en granskande blick mot sig själv och tala om sig själv i termer av straka och svaga sidor, eller som någon som alltid kan bli ännu bättre på något än hon/han redan är? (Nordin-Hultman, 2011:18)

Här menar även Jakobsson och Lundgren (2013:89) att det är viktigt att hålla ett nyanserat perspektiv, där diagnosen inte ses som sanning utan som en hypotes. Där den används som ett verktyg som bör bedömas utefter dess användbarhet och information (2013:89). Samtidigt menar Jakobsson och Nilsson (2011:67) att fastän skolors och för-

skolors anvisningar i styrdokument förekommer det tillfällen då det nästintill krävs att ett barn ska ha diagnos för att barnet i fråga ska få tillgång till stöd.

3.3 Specialpedagogik i förskolan

Björck-Åkesson(2009:22) skriver att ”specialpedagogiken är ett ungt kunskapsområde som utvecklades för cirka femtio år sedan i Sverige [...] som utgår ifrån alla barns rätt till utbildning”. Specialpedagogik innebär att det erbjuds något extra och annorlunda för de barn som är i behov av det (Brodin & Lindstrand 2004). Björck-Åkesson (2009:22) anser även att som specialpedagog ska man skapa optimala förutsättningar för lärande för alla barn, för vissa barn krävs det ett särskilt stöd utöver den generella pedagogiken för att optimera ett barns utveckling och lärande. Nilholm (2007) anser att det mest intressanta inom specialpedagogiken är barnens utvecklings möjligheter och vilka risker det finns för en negativ utveckling som kan komma att uppstå om barnets omgivning inte fungerar på ett positivt sätt för deras utveckling.

När det gäller barn i behov av särskilt stöd eller barn som riskerar att få svårigheter i sin utveckling är det bättre att förebygga problem än att reparera i efterhand. Det går att förebygga både genom generella insatser i förskolemiljön riktade till alla barn och insatser som riktar sig till det enskilda barnet. (Björck-Åkesson, 2009:20)

Björck-Åkesson (2009) anser även att det som sker i förskolan påverkar barnet mycket då vissa barn är där långa dagar. Den miljö barnet vistas i har stor betydelse för barnets utveckling. Enligt Björck-Åkesson (2009) så har inte alla förskolor tillgång till specialpedagogik mer utan förskolepersonalen får rådfråga specialpedagoger i de fall de behövs. Specialpedagogiken sätts in vid behov för att alla barn ska få en likvärdig utbildning (2009).

4. Metod

4.1 Datainsamlingsmetod

Vi har valt att utgå ifrån en kvalitativ metod för vårt arbete. Vi anser att en kvalitativ metod är en metod som kan ge oss mycket information att utgå ifrån till vårt arbete. Med en kvalitativ metod menar vi ”forskning där datainsamlingen fokuserar på ”mjuka” data, t.ex. i form av kvalitativa intervjuer och tolkande analyser, oftast verbala analysmetoder av textmaterial” (Patel& Davidsson, 2003:14). Det vill säga, vi är intresserade av att få förståelse för individers sätt att resonera eller reagera. Vi vill kunna se individers reaktioner under intervjun och få förståelse för deras sätt att tänka.

Metoden som vi har valt för att samla in data är att ha kvalitativa intervjuer. ”Syftet med en kvalitativ intervju är att upptäcka och identifiera egenskaper och beskaffenhet hos något, t.ex. den intervjuades livsvärld eller uppfattningar om något fenomen” (Patel& Davidsson, 2003:82). Patel och Davidsson (2003:81) menar också på att i en kvalitativ intervju låter man den intervjuade få utrymme för sina egna ord och på så sätt låter både intervjuare och intervjuperson vara medskapare i ett samtal. Om man jämför med Kvaales och Brinkmann (2009:64) begrepp: malmletarmetaforen och resenärmetaforen, skulle det bli tydligt på vilket vis vi kommer använda oss av intervjuer och vad det är som gör dem kvalitativa.

Kvale och Brinkmann (2009:64) menar med malmletarmetaforen en intervju där den intervjuade kan liknas vid malm och intervjuaren liknas vid den som bryter malmen, som malmletaren ser intervjuaren den som ska bli intervjuad som en informationskälla, där intervjuaren hämtar kunskap och bryter ner den. Med resenärmetaforen menar Kvale och Brinkmann (2009:64) en intervju där intervjuaren och den som intervjuas tillsammans är på en kunskapsresa och/eller reflektionsresa, den ursprungliga betydelsen av ordet konversera betyder just ”att vandra tillsammans”. Vi använder oss av kvalitativa intervjuer för att vi tillsammans med den intervjuade ska kunna börja på en resa där både vi och den intervjuade kan lära oss av varandra och utvecklas. Inför intervjun kommer vi att ha några utgångsfrågor till den intervjuade för att garantera att vi får det svar vi är ute efter, men där finns utrymme för den intervjuade att använda och utgå ifrån sina erfarenheter och sin personlighet i intervjun. Det betyder att, till den största delen, visar den intervjuade vägen genom intervjun.

4.2 Urval

Vi har valt två förskolor för att lättare kunna se skillnader och likheter mellan de två. Dessa två har vi valt för att vi vill kunna gå djupare in på ämnet under intervjuerna, hade vi däremot valt tre eller fyra förskolor hade vårt insamlat material blivit mer ytligt och brett. Vi anser även att dessa förskolor vi har valt kan tillföra mycket intressant information som vi tror är givande för vårt arbete, eftersom att det på denna plats finns barn med särskilda behov och även en specialpedagog närvarande på en av dem. Vi har intervjuat fem förskollärare med blandade erfarenheter och ålder, detta vill vi uppnå för att kunna jämföra och lättare kunna dra slutsatser. Vi har även valt att intervjua en specialpedagog som för närvarande är placerad på en av förskolorna. Syftet med att vi har valt att intervjua en specialpedagog är för att få med ett specialpedagogiskt tänkesätt. Genom detta får vi en djupare förståelse för arbetet som ligger bakom stöden för barn med särskilda behov.

Maja är 42 år gammal, som har en förskollärarytbildning i botten, men har vidareutbildat sig till specialpedagog. Som specialpedagog har hon jobbat i nio år.

Lina är 28 år gammal, hon är utbildad förskollärare och lärare åk 1-6. Hon arbetar på samma förskola som specialpedagogen. Hon har arbetat som förskollärare knappt ett år.

Marie är 36 år gammal, hon är utbildad förskollärare. Hon arbetar på samma förskola som specialpedagogen, där har hon arbetat i tre år.

Berit är 65 år gammal, hon är utbildad förskollärare och grundskollärare åk 1-6. Hon arbetar på samma förskola som specialpedagogen. Hon tog förskolläraryxamen år 1973 och läste senare till grundskollärare och jobbade ett tag i skolans värld, för att senare återgå till förskolan.

Tina är 46 år gammal, hon är utbildad förskollärare. Hon tog examen 2010 och har därför arbetat som förskollärare i tre år. Hon arbetar på den förskolan där de inte har en specialpedagog närvarande.

Elisabeth är 52 år gammal, hon är utbildad förskollärare och har arbetat som detta i 20 år. Hon arbetar på den förskolan där de inte har en specialpedagog närvarande.

4.3 Genomförande

Vi tog kontakt med pedagoger på två olika förskolor, därefter informerade vi förskollärarna och specialpedagogen att intervjuerna skulle komma att äga rum under höstterminen. När det sedan började närma sig tog vi kontakt med pedagogerna igen för att försäkra oss om att de

fortfarande ville delta i vår studie, och därefter bokade vi in dagar och tider som intervjuerna skulle äga rum. Vi informerade även här pedagogerna vad studien kommer handla om, så att de på förhand ungefär vet vad frågorna kommer att beröra, vi informerade även pedagogerna om att vi skulle använda oss utav diktafon vid intervjutillfällena. Eftersom vi har valt att använda oss utav diktafon har intervjuerna skett i avskilt rum på avsatt tid. Detta valde vi för att pedagogerna ska känna att de har tid att besvara våra frågor och kan känna sig trygga i miljön och i vår närvaro.

4.4 Bearbetning

När vi hade genomfört intervjuerna, transkriberade vi intervjuerna genom att lyssna på inspelningarna och skrev av det som sades. Därefter delade vi upp intervjuerna i olika teman, i de olika teman jämförde vi svaren från intervjuerna, så att vi kunde se likheter och skillnader.

4.5 Etiska övervägande

Vi anser att namnen på förskolorna inte tillför studien något, därför valde vi att fingera förskolornas namn. Därför har vi valt att kalla dem verksamhet 1 och verksamhet 2. Det finns barn som är sekretessbelagda på förskolorna, skulle pedagogerna nämna namn under intervjun fingerar vi därmed namnen. Pedagogernas namn är också fingerade och kallas för pedagogerna, för att säkra varje individs integritet och anonymitet. Vi kommer utgå ifrån ”de fyra huvudkraven” ur Vetenskapsrådets (2002) *Forskningsetiska principer*:

1. Informationskravet

Forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsupp-
giftens syfte.

2. Samtyckeskravet

Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan.

3. Konfidentialitetskravet

Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga kon-
fidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte
kan ta del av dem.

4. Nyttjandekravet

Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsända-
mål. (Vetenskapsrådet, 2002)

5. Resultat

För några av pedagogerna kunde frågorna kännas svåra, det tog lite längre tid för dessa pedagoger att komma till poängen. De hade svårt att hitta orden och oftast gick de ”som katten runt het gröt”, deras svar matchade inte alltid frågan. Men sedan fanns det några pedagoger som rakt på sak gav svar på frågan och var säkra i det de berättade. En av pedagogerna, Marie, kände sig ganska obekvämt i intervjusituationen och var väldigt nervös för att säga fel. Längre in i intervjun blev hon dock säkrare och lite ”varmare i kläderna”. Alla pedagogerna sa vid något tillfälle att det var ett intressant ämne vi valt att intervjua om, och många av pedagogerna berättade att de kände väldigt starkt för ämnet och för dessa barn i behov av särskilt stöd.

5.1 Pedagogers tankar kring barn i behov av särskilt stöd

Berit berättar att hon ser på barnen som att alla är olika med olika behov och man måste anpassa sig efter dessa behov. Men hon känner inte att alla har denna syn på barnen. Hon lyfter även fram vikten av att varje barn är unikt och därmed är alla barn i behov av särskilt stöd, detta anser hon eftersom man ska möta alla barn på deras individuella nivå och anpassa efter varje barns behov. Lina, Marie och Berit säger att när de talar om bemötande och barn med särskilda behov nämner de att man ska bemöta dessa barn

”precis som alla andra barn. Alltså alla barn är olika. Du måste hitta en väg så att du kan möta alla olika individer som kommer hit här, så det är väl ingen skillnad liksom, alla barn som kommer hit måste du hitta just vad det barnet tycker om. Vad tycker de om att göra? Inget barn är det andra likt oavsett om den är i behov av särskilt stöd eller vad den är. Det är väl bara till att hitta vad är detta barnets personlighetsdrag, vad tycker den om? Och sen så att man hittar en väg där man når barnet” (Lina).

Pedagogerna Marie och Elisabeth anser att det viktigaste är att barnet får känna sig delaktiga och få lov att vara precis som de andra barnen trots sitt behov. Här påpekar specialpedagogen, Maja, att även tvåspråkiga barn är ett barn i behov av särskilt stöd, eftersom de anses behöva stöd i arbetet med det svenska språket. På grund av brister i språket kan det uppstå andra svårigheter för dessa barn så som samspels- och interaktionssvårigheter och etniska dilemman.

5.2 Pedagogers tankar om resurser och arbetssätt

Man får ju inte glömma att det inte är barnen det är fel på, vi är ju här för att utverka (Sic!) en verksamhet som funkar för alla liksom, och det är upp till oss att hitta en bra väg även om det är svårt och det är kanske därför många struntar i det (Lina).

Lina anser att en strukturerad vardag är det som är viktigast för barn med särskilda behov. Hon anser även att en lekfull miljö gynnar relationen mellan pedagoger och barn, till exempel menar hon att istället för att bryta mitt i en lek så använder hon sin telefon med inställd tid på för att underlätta vid byte av aktiviteter. Hon menar också på att när man använder ordet *ska* kan det uppstå komplikationer, då många barn har svårt för en auktoritativ pedagog. Dion Sommer, som är professor i utvecklingspsykologi vid Psykologisk Institut på Århus Universitet, anser att med en auktoritativ pedagog menas en pedagog som:

[...] karaktäriseras av att de å andra sidan ställer utvecklingskrav och markerar tydliga gränser för uppförandet, och å andra sidan uttrycker hänsyn till barnet, visar intresse för dess förehavanden och personlig tillgivenhet. (Sommer 2008:151)

Hon anser att ordet *ska* är auktoritativt laddat och bör undvikas. Med en lekfull miljö håller man sig borta från alla *måsten* och *skaså* att man undviker tråkiga och jobbiga konfrontationer. Här nämner Elisabeth att man ska göra en planering som involverar alla barn, så att alla kan delta. Hon anser nämligen att i arbetet med ett barn i behov av särskilt stöd ska sysselsättningen vara tillsammans med en barngrupp och aldrig ensam.

Som specialpedagogen Maja berättar kan man genom att läsa av barnen möta dem på deras nivå och därigenom tillgodose barnens individuella behov, på detta sätt kan man lättare identifiera barn som har särskilda behov. Lina menar att de barn som inte mår bra i vardagen, där man märker att något behövs för att göra vardagen bättre, hade det varit bra att kunna sätta in en resurs för detta barn. Men så går det inte till för oftast krävs det att man har diagnos för att få tillgång till resurser, ibland hade det varit bra att ha en resurs extra i gruppen för att barnen ska kunna ha det bra. Både Lina, Elisabeth, Berit, Tina och specialpedagogen Maja menar på att de inte riktigt räcker till för dessa barn som hamnar i den så kallade gråzonen. Dessa pedagoger ser till barnets bästa, men anser att de inte har alla tillgångarna för att ge det bästa stödet till barnen, de hade velat göra så mycket mer. Tina, Elisabeth och Lina anser att det gäller att ha rätt bemötande och att bemötande handlar om att möta barnen på deras nivå och skapa en trygghet för barnen. Samtidigt berättar Tina att hon ibland gör saker ensamt med ett barn som är i behov av särskilt stöd, speciellt utformat för detta barn som hon inte gör för de andra bar-

nen. Tina menar här att det är för stora barngrupper för att de barn med speciella behov ska vara inkluderade alltid. Medan Elisabeth berättar om vikten av att barnen förstår varandra och varandras skillnader eller likheter. Hon berättar om ett exempel som nyligen hänt, om en

”pojke som absolut inte ville måla, blev ledsen och då får man ju utgå ifrån det. Varför ska han måla, han satt med sin dinosaurie som han hade valt.

- Han målar inte, var det någon som sa.
- Nej, han tittar på sin dinosaurie och studera den noga, för han ska nog måla den sen en annan gång.

Det var hans behov just nu” (Elisabeth).

Elisabeth anser även att erfarenheten spelar en stor roll hos pedagoger som arbetar med barn i behov av särskilt stöd. Hon pratar även om stöd och handledning från Barn och Elevhälsan, där man kan få tips på fortsatt arbete med barn i gråzonen.

Berit och Elisabeth berättar om vikten av att ha en god relation till föräldrarna, så att de kan känna sig trygga och sedda, men att även se föräldrarna som en resurs. Berit nämner att en bra kontakt med föräldrarna kan förebygga mycket när det gäller barn i behov av särskilt stöd. Hon anser att även föräldrar kan vara i behov av särskilt stöd eller stöttning.

”Barn är ju ens barn och man vill ju att alla ens barn som man får ska vara normala. Om man nu vet vad normala är. För det är vi ju inte någon av oss egentligen. Ditt barn behöver kanske lite mer, och då är det en sorgprocess för föräldrar innan de kanske kan acceptera att ja, mitt barn är så här. Han/hon har kanske lite minus där, men han/hon har kanske så många andra plus. Så att man inte ser det nattsvart. Det har jag sett många gånger. Varför är mitt barn inte som alla andra? Många fokuserar på det negativa istället för det positiva.” (Berit)

5.3 Pedagogers tankar om diagnoser och barn i gråzonen

Pedagogerna Berit och Elisabeth, här även specialpedagogen Maja, anser att det är en stor skillnad på om ett barn har diagnos eller om det är ett barn i gråzonen. De anser att det blir svårare att få stöd och resurser för barnen i gråzonen. Tina och Marie menar på att det är mycket enklare att arbeta med barn som har diagnos, där det finns fasta resurser och stöd för just den diagnosen. De menar på att man genom en diagnos vet vad som måste tillföras för att göra barnets tillvaro bättre, man vet vad som är felet, vad som saknas och vad behovet är.

Finns det barn i gråzonen får pedagogerna på avdelningen själva stå för resurser och stöd, de får själva göra allt vad de kan för barnets bästa. De berättar även att om de fick bestämma så skulle det inte finnas några skillnader. Samtidigt säger Elisabeth och Tina att de försöker att inte gör skillnad på barn med diagnos och barn som är i gråzonen. De menar på att när det finns ett barn med diagnos och ett barn i gråzonen som har liknande behov ser de ett samband och kan använda samma resurser och stöd för båda barnen. Lina menar på att man ju får diagnosen för att den ska hjälpa, stötta och underlätta i vardagen och att detta borde vara vad alla utgår ifrån.

Maja anser även att barn utan någon fastställd diagnos kommer i kläm i förskolan.

Hon anser även att barn i gråzonen genast blir svårare att arbeta med. Hon säger att det är dessa barn som är den största andelen i en förskola, och det är den svåraste andelen att komma till. Här anser även Maja att ett barn med diagnos är ”rena” barn, hon menar att ett barn med diagnos har lättare för att få resurser och stöd än ett barn i gråzonen. Detta betyder att ”rena” barn i behov av särskilt stöd är de barn med diagnos.

5.4 Pedagogers tankar om framtiden

Alla pedagoger, här även specialpedagogen Maja, utom Marie önskar att man i framtiden ha mindre barngrupper, mer tid och större personaltäthet. De menar på att genom detta hade man kunnat nå ut till alla barn, ge dem det stöd och resurser som de behöver. Elisabeth ser det som hjälp i det ”långa loppet”, hon anser nämligen att om man inte får den hjälp man behöver så spårar det lätt ur. Tina ser inte en ljus framtid för barn med särskilda behov, hon tror att man kommer dra in mer och mer pengar och resurser, och att det därför kommer bli svårare att få den hjälpen man behöver till dessa barn. Men samtidigt finns det pedagoger, så som Marie och Berit, som är optimistiska inför framtiden, de tror på en bättre utbildning där det är obligatoriskt att ha en grund i och om barn i behov av särskilt stöd.

När vi pratade om framtiden med Lina kom hon in på skammen som kan finnas kring barn i behov av särskilt stöd, särskilt de barn som har fått en diagnos. När hon pratar om skam menar hon den skammen som kan uppstå för föräldrar och för andra personer i barnets närhet, de kan ha svårt att acceptera att deras barn inte är som alla andra.

6. Analys och diskussion

Precis som Berit, Marie, Lina och Elisabeth anser, menar även Björck-Åkesson (2009:20) att det viktigaste man ska tänka på är barns unika jag och anpassa till varje individs personliga nivå. Man kan tolka detta som att man ska ha inställningen om att allt är möjligt för alla barn. Man kan avläsa från pedagogernas svar att synen på barn i behov av särskilt stöd är breddad, där alla barn någon gång i sitt liv är i behov av särskilt stöd. Här anser vi att det är av största vikt att poängtera att vi är alla i behov av särskilt stöd vid olika tillfällen i livet, vissa mer än andra.

Att anpassa verksamheten och miljön i verksamheten efter barnets behov, är något som vi kan tolka från pedagogernas svar. Eftersom de menar på att ett barn ska vara nöjd med sin tillvaro, sin vardag och de ska trivas på verksamheten. Därmed tolkar vi det som att behoven kan uppstå genom brister i miljön. Björck-Åkesson (2009:20) anser att en pedagog ska vara uppmärksam på hur miljön på verksamheten kan påverka barnet, eftersom man genom miljön kan förebygga svårigheter både till det enskilda barnet så som till alla barn på avdelningen.

Vi anser att Tina inte alltid arbetar utefter att inkludera, eftersom hon då skulle haft aktiviteter utformat för barn med särskilda behov tillsammans med en barngrupp för att barnet med det särskilda behovet ej ska känna sig annorlunda. Vi tolkar detta som att Tina handlar på ett icke inkluderande sätt, men samtidigt anser hon att det hade varit bäst att arbeta på ett inkluderande sätt, men hon tycker att det är omöjligt att arbeta inkluderande alltid. Vi tror hennes tanke-sätt kan bero på, som hon nämner, de för stora barngrupperna och att ett barn i behov av särskilt stöd kräver mer tid i samspel, kommunikation och trygghet. Elisabeth däremot utgår från inkludering då hon ser varje barns behov i olika situationer och ser det inte som ett hinder för barnet att ändå vara delaktig. Fastän dessa två pedagoger arbetar på samma förskola så har de två skilda åsikter om hur arbete kring barn med särskilda behov ska utformas.

Så som Berit påstår att man ska se föräldrar som en resurs i arbetet med barn i behov av särskilt stöd, anser vi att det gäller att man tar hänsyn till föräldrarna och försöker tänka sig in i deras situation. Det kan vara en tid av sorg för att bearbeta att deras barn inte är som de andra, att deras barn är speciellt. ”En viktig fråga att ställa sig i allt relationsskapande arbete är: Hur kan samverkan bli en kraftkälla för individen?” (Jakobsson & Lundgren 2013:91). Man ska inte ”glömma eller bortse från den allians som finns mellan föräldrar och barn och barnets

starka lojalitet mot föräldrarna. Denna allians kan inte brytas. Och för att kunna hjälpa barnet måste vi arbeta i förhållande till denna relation. Vi kommer inte längre med barnet än vad vi uppnår i kontakten med föräldrarna” (Kinge, 2009:118-119).

Marie pratar om saknad av ordentlig utbildning i och om ämnet kring barn i behov av särskilt stöd. Detta anser även Sandberg och Norling (2009:42) att ”personalen i förskolan saknar tid och utbildning för att reflektera, diskutera och dokumentera de metoder som tillämpas för barn i behov av särskilt stöd, samt även för barn i allmänhet i förskolan”.

6.1 Diskussion

Pedagogerna ser möjligheterna med barn som har särskilda behov och man kan verkligen se vilken glädje, som sprids i ansiktet när de tänker tillbaka på barn de haft hand om, en känsla de känner över att ha arbetat med barn i behov av särskilt stöd. Men samtidigt talar de om arbetet som väldigt psykiskt tungt och krävande, då de anser att mer tid för reflektion, mindre barngrupper och större personaltäthet hade varit det mest ultimata.

När Elisabeth nämnde att erfarenhet är viktigt i arbetet med barn i behov av särskilt stöd tyckte vi att hon hade delvis rätt, eftersom en pedagog med mycket erfarenhet inom ämnet oftast är bra, men vi anser även att en nyexaminerad pedagog kan bidra med nya tänkesätt och arbetsätt. Kombinationen mellan en pedagog med erfarenhet och en nyexaminerad pedagog kan bidra till ett mycket bra arbetssätt, och skulle härmed varit det bästa för barnens skull.

Det är många av pedagogerna som anser att detta är ett stort problem, med för stora barngrupper, för lite personal och att det finns för lite tid i arbetet med barn i behov av särskilt stöd. Detta anser även Sandberg och Norling (2009:42) att ”personalen i förskolan saknar tid och utbildning för att reflektera, diskutera och dokumentera de metoder som tillämpas för barn i behov av särskilt stöd, samt även för barn i allmänhet i förskolan. Tidsbrist och avsaknad av handledning och kompetensutveckling beskrivs också i olika studier som ett hinder i det pedagogiska utvecklingsarbetet i förskolan”. Detta har vi även lagt märke till, men vi kan genom vår studie tolka det som att en specialpedagog närvarande på förskolorna inte förbättrar situationen. Pedagogerna som inte hade tillgång till specialpedagog på plats önskade att de hade haft det. Men vi anser att pedagogerna som har tillgång till specialpedagog har lättare att

få handledning och hjälp i dokumentation och kartläggning av barn, än vad de pedagoger som måste kontakta Barn- och elevhälsan, habiliteringen och så vidare. Pedagoger med tillgång till specialpedagog ser det självklart positivt och är oerhört tacksamma över tillgången.

Pedagogerna var mycket eniga om att en bra föräldrakontakt gynnar arbetet med barnet. Vi tror att deras kortfattade svar beror på att pedagogerna inte hade så mycket att säga om frågan men samtidigt ville ge oss något. De är väl medvetna om att en god föräldrakontakt förespråkas i läroplanen. ”Förskolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran, utveckling och växande. Förskolans uppgift innebär att i samarbete med föräldrarna verka för att varje barn får möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar” (*Lpfö 98* rev. 2010). Därmed tror vi att deras svar blev kortfattade men precisa. Där var någon enstaka pedagog som helt svävade bort från frågan för att tillgodose oss med ett reflekterande svar. Det är som Jakobsson och Lundgren (2013:83) skriver att det absolut viktigaste är att föräldrarna känner sig delaktiga och får kontinuerliga uppföljningar på deras barns framsteg.

När det gäller barn som har diagnos och barn som är i gråzonen tycker pedagogerna att det är lättare att arbeta med barn som har en diagnos. Detta anser vi vara på grund av att gråzonsbarn är jobbiga att arbeta med då mycket tid och energi går åt för dessa barn. Samtidigt anser vi att det är barn med särskilda behov som hamnat i gråzonen som utmanar oss till att bli bättre pedagoger. Det är i detta arbete man måste testa nya metoder och förhållningssätt för att lyckas, skulle man då inte lyckas har man den erfarenheten med sig till andra barn i liknande situationer. Detta anser även Drugli (2003:12) att ”arbete med barn som väcker vår oro och deras familjer innebär en utmaning också på ett mer personligt plan. Som rör känslor och förhållningssätt hos varje enskild yrkesutövare”.

Lina nämner att man ska undvika att ha ett auktoritativt förhållningssätt, eftersom det kan ha en negativ inverkan i barnens utveckling. Men här anser vi att det ibland kan vara tvärtom. Vissa barn kan behöva ha en auktoritativ pedagog som kan sätta gränser, regler och linjer. Eftersom vissa barn kan behöva ha det så pass strukturerat för att klara sin vardag. Det är helt beroende på barnet och vad det har för behov.

6.2 Slutsats

Pedagogerna beskriver begreppet barn med särskilda behov som ett komplext begrepp. Ett begrepp som gäller alla barn och inte några få. De anser att alla barn är någon gång under sin livstid i behov av särskilt stöd.

Pedagogerna anser att bemötande är mycket viktigt. De anser att man ska bemöta alla barn på deras nivå och utifrån deras behov. Barn i behov av särskilt stöd ska bemötas precis som alla andra barn eftersom alla barn är olika och unika.

Pedagogerna ser på stöd och resurser som något som kan bli bättre. De är delvis nöjda med det de får, samtidigt som de kan hitta brister i systemet, så som att pengar inte räcker, att det finns tidsbrist, för lite personal och för stora barngrupper.

Pedagogerna verkar mycket säkra på sin sak när de talar om barn i behov av särskilt stöd. De har en syn med en positiv fokus på barnen, där det är viktigt att integrera barnen och se på bristerna hos miljön och inte hos barnet.

De är alla eniga om att vi alla är unika och att alla någon gång är i behov av särskilt stöd i sitt liv. Precis som Björck-Åkesson (2009:20) skriver att, när man arbetar med barn och speciellt med barn som är i behov av särskilt stöd, ska man sträva mot att ta hänsyn till varje barns unika jag. Men är även uppmärksam på vad som påverkar barnet till att få brister i omgivningen (2009).

Ett barn som inte riktigt är som andra, ett barn som har "särskilda behov" ska inlemmas i en barngrupp. Det är ett arbete som måste pågå varje dag – ett arbete som inte kan göras en gång för alla. De som har mött ett utvecklingsstört barn som dag efter dag sitter i ett hörn av sandlådan, till synes glad och nöjd, vet att barnet inte får den välbehövliga stimulans som man hoppades på när beslutet fattades om barnets förskoleplacering. (Bergquist & Annerborn m.fl, 1998:87)

Vi har diskuterat vår metod, speciellt vårt val att inte delge våra intervjufrågor i förhand till de pedagoger som vi skulle intervjua. Vi tänker nämligen nu i efterhand att det kanske hade varit bra och låtit pedagogerna få fundera och reflektera över frågorna, så att svaren kunde blivit

mer omfattande och mer precisa. Vi känner även att observationer hade varit kunskapsberikande, då vi hade kunnat få mer kunskap och information kring bemötande.

7. Sammanfattning

Vårt syfte med detta arbete är att genom intervjuer med personal i förskolan undersöka hur de talar om sitt arbete med barn i behov av särskilt stöd.

- Hur beskriver pedagoger begreppet barn med särskilda behov?
- Hur ser pedagogerna på bemötandets betydelse för barn med särskilda behov?
- Hur pratar pedagogerna om stöd och resurser för barn med särskilda behov i förskolan?

Vi har under arbetets gång använt oss utav litteratur som varit relevant för vårt arbete. Den empiriska delen genomförde vi med kvalitativa intervjuer med förskolelärare och specialpedagog.

Något vi har konstaterat genom intervjuerna är hur stor vikt det läggs på att ha en specialpedagog i verksamheten. Det är viktigt att inte glömma att det är barnet som är i fokus. Det enda vi kan ändra på är oss själva. Vi har inte rättighet att ändra någon annan, utan det vi kan ändra på är miljön. Barnen i förskolan är alla egna individer som vi ska ta hänsyn till samt att kunna utgå från deras behov och förutsättning. Det som även är av stor vikt är att ta till sig ny kunskap, nya metoder samt nya arbetssätt för att verksamheten ska utvecklas.

8. Referenslista

Alerby, Eva (red.) (2006): *Skola för alla - vad innebär det? - en belysning av några specialpedagogiska perspektiv*. Jönköping: Högskolan för lärande och kommunikation (HLK).

Asmervik, Sverre, Ogden, Terje & Rygvold, Anne-Lise (2001): *Barn med behov av särskilt stöd*. Lund: Studentlitteratur AB

Bergquist, Siv & Annerborn, Lena m.fl. (1998): *Att möta barn i behov av särskilt stöd*. Stockholm: Liber AB

Björck-Åkesson, Ewa (2009): *Specialpedagogik i förskolan. I: Sandberg, Anette (red.): Med sikte på förskolan – barn i behov av stöd*. Lund: Studentlitteratur AB

Brodin, Jane & Lindstrand, Peg (2004): *Perspektiv på en skola för alla*. Lund: Studentlitteratur AB

Drugli, May Britt (2003): *Barn vi bekymrar oss om*. Stockholm: Liber AB

Fleischer, Vibecke (2009): *Sett med egna ögon – att förstå sig själv och andra*. Lund: Studentlitteratur AB

Jakobsson, Inga-Lill & Lundgren, Marianne (2013): *Samverkan kring barn och unga i behov av särskilt stöd*. Stockholm: Natur & Kultur

Jakobsson, Inga-Lill & Nilsson, Inger (2011): *Specialpedagogik och funktionshinder*. Stockholm: Natur & Kultur

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB

Lutz, Kristian (2009): *Kategoriseringar av barn i förskoleåldern – styrning & administrativa processer*. Malmö: Holmbergs

Nilholm, Claes (2012): *Barn och elever i svårigheter – en pedagogisk utmaning*. Lund: Studentlitteratur AB

Nilholm, Claes (2007): *Perspektiv på specialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur AB

Nordin-Hultman, Elisabeth (2011): *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Stockholm: Liber AB

OECD: *Special Educational Needs – Tri-partite data categorization*. Hämtat från www.oecd.org/edu/innovation-education/specialeducationalneeds-tri-partitedatacategorisation.htm (131113)

Olsson, Britt-Inger & Olsson, Kurt (2007): *Att se möjligheter i svårigheter – Barn och ungdomar med koncentrationssvårigheter*. Lund: Studentlitteratur AB

Patel, Runa & Davidsson, Bo (2011): *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur AB

Sandberg, Anette & Norling, Martina (2009): Pedagogiskt stöd och pedagogiska metoder. I: Sandberg, Anette (red.): *Med sikte på förskolan – barn i behov av stöd*. Lund: Studentlitteratur AB

SFS 1985:1100. Skollag. Stockholm: Riksdagen.

Skolverket (2010): *Läroplanen för förskolan 98*. Stockholm: Fritzes

Sommer, Dion (2008) (3. uppl.): *Barndomspsykologi – utveckling i en förändrad värld*. Stockholm: Liber AB

Thimgren, Pia (2012): Föreläsning *Barn som utmanar*. Malmö högskola (120130)

Trost, Jan (2007): *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur AB

Vetenskapsrådet (2002): *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Elanders Gotab

Bilaga - Intervjufrågor

1. Vilken utbildning har du?
2. Hur länge har du arbetat inom yrket?
3. Vilka barn anser du vara i behov av särskilt stöd?
4. Hur arbetar du med de barn som är i behov av särskilt stöd?
5. Vilka resurser finns på din arbetsplats?
6. Vilka resurser skulle ni vilja ha?
7. Hur bemöter ni barn i behov av särskilt stöd?
8. Hur arbetar ni för att stödja barnets behov?
9. Arbetar ni olika med de barn som har en diagnos jämfört med de barn som är i gråzonen?
10. Om tio år hur skulle du vilja att arbetet med barn i behov av särskilt stöd såg ut?